

Oleg Tkach

Doctor of Political Science, Professor of the Department of Political Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
<https://orcid.org/0000-0003-3131-1533>
e-mail: tio19@ukr.net

NEW PROBLEMS OF DEMOCRACY IN VENEZUELA

Abstract

Formulation of the problem: The article of analysis is foreign-policy strategy of the USA as activity of the state that is sent to plugging of Latin America in the process of forming of advantageous model of international relations and includes resolution of long duration aims and corporate strategic planning taking into account correlation of application in space and in time of necessary resources, as activity of the American state that is sent to determination and achievement of long-term aims in a region by means of corresponding facilities.

Purpose of the research: Main objective of study is research aim consists in realization of analysis of the systems of direction of foreign-policy strategy of the USA, consideration of role of resource factor of American foreign-policy strategy in relation to Latin America in the post-bipolar world.

Research methods: The following research methods were used to address the issues set in the article: general scientific methods—descriptive, systemic, structural-functional, comparative, institutional-comparative; general logical methods—empirical, statistical, prognostic modeling and analysis; special methods of political science. The preference was given to the method of political-system analysis, by which the common and distinctive characteristics of the basic components of soft power strategies were identified, reflecting existing political, public, information and other challenges for international relations and global development. For empirical research, the factual basis was used, which was compiled by an expert survey of Ukrainian specialists-political scientists. Practical and systematic methods were used to analyze the system of relations in the Caribbean region from four perspectives: the United States—the Caribbean, the United States—regional poriegn policy influence, as well as relations between the Caribbean countries.

The article analyzes the priorities of the empirical investigations of political corruption, those devoted to its theoretical component are still largely missing. Therefore, there is a wide gap between the degree of scrutiny of political corruption phenomenon in Venezuela and foreign political science, which requires the systematization and analysis of foreign scholars' contributions on the issue. Members of the Bolivarian National Police (PNB) line up to guard the entrance of Venezuela's Central University (UCV) in Caracas, during a protest against the government of President Nicolas Maduro on January 30, 2019. Once one of Latin America's longest-running democracies and the country with the largest proven crude oil reserves in the world, Venezuela has been driven to the brink of collapse by years of economic mismanagement, rampant corruption, and mounting authoritarianism by President Nicolás Maduro's government.

Key words: Venezuela; democracy; corruption; international system; political corruption; strategy of national safety

Ткач Олег Іванович

Доктор політичних наук, професор кафедри політології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0003-3131-1533>
e-mail: tio19@ukr.net

НОВІ ВИКЛИКИ ДЕМОКРАТІЇ У ВЕНЕСУЕЛІ**Резюме**

Метою дослідження є з'ясування причин та особливостей політичної кризи у Венесуелі, виявлення можливостей транзитологічного та інституційного підходів до вирішення проблем демократії. У статті використані як філософські й загальнонаукові методи, так і спеціальні політологічні методи — системний, структурно-функціональний, неінституційний, біхевіористський, порівняльний тощо. У висновках визначається, що корупція пронизує всі рівні державного управління і всі гілки влади. Внаслідок цього, незважаючи на заходи, прийняті на державному рівні, проблема боротьби з корупцією як і раніше залишається актуальною. Служби контролю розгалужуються, але при цьому не стають ефективними. У даній статті проаналізована природа корупції «по-венесуельськи» та її культурні особливості, заходи для боротьби з нею на всіх рівнях державного управління, служби, які відповідають за боротьбу з корупцією, як антикорупційна діяльність регулюється законодавством країни, досягнуті результати і нові виклики.

Ключові слова: Венесуела; корупція; демократія; політичні інститути; політична криза; безпека

Вступ

Майже всі нафтовидобувні ліберальні демократії, такі як Норвегія, Великобританія і США, були демократичними країнами до того, як вони стали виробниками нафти. Автократії, що знайшли нафту, такі як Ангола, Бруней, Іран і Росія, не змогли зробити стрибок до ліберальної демократії. Протягом чотирьох десятиліть Венесуела, демократизувалася і лібералізувалася з 1958 р. внаслідок пошуку нафти.

Проте засади венесуельської ліберальної демократії виявилися неглибокими. Два десятиліття поганої економіки зруйнували популярність традиційних політичних партій. У цих незвичайних умовах Чавес, потім Мадуро змогли змінити структуру демократичних стримувань і противаг за кілька років.

Коли в 2014 р. закінчився десятилітній бум цін на нафту, Венесуела втратила не лише доходи від нафти, від яких залежали популярність Чавеса і міжнародний вплив, але і доступ до зарубіжних кредитних ринків. Це залишило країну з величезним тягарем заборгованості: кредити, узяті під час нафтового буму, усе ще повинні були обслуговуватися, хоча з потоку значно зменшеного доходу. Венесуела здійснювала політику, яка є типовою для автократій, що відкривають нафту: хижа, видобувна олігархія, що ігнорує звичайних людей, поки вони мовчать, жорстоко придушує, коли вони протестують.

Криза перетворилася в найстрашнішу гуманітарну катастрофу в Західній півкулі. Відомо, що точні цифри обвалу ВВП Венесуели важко знайти, але економісти вважають, що це порівняно з 40-процентним скороченням ВВП Сирії з 2012 р. після початку руйнівної громадянської війни. Гіперінфляція досягає одного мільйона відсотків у рік, що змушує 61 відсоток венесуельців жити в умовах крайньої бідності, причому 89 відсотків опитаних говорять, що в них немає грошей, щоб купити досить їжі для своїх родин, а 64 відсотка повідомляють, що вони втратили в середньому 11 кілограмів (24 фунтів) ваги тіла через голод. Десять відсотків населення—2,6 мільйони венесуельців мігрували до сусідніх країн. Держава відмовилося від надання суспільних послуг, зокрема, охорона здоров'я, освіта і навіть поліцейську діяльність; використовує жорстоке, репресивне насильство. Через масові протести у 2014 і 2017 рр. уряд відповів тисячами арештів, жорстоких побиттів і катувань, а також убивством понад 130 протестуючих. Тим часом кримінальний бізнес частіше здійснюється не всупереч державі або навіть просто в змові з державою, а безпосередньо. Незаконний обіг наркотиків виник поряд з видобутком нафти і валютним арбітражем як основне джерело прибутку для тих, хто близький до правлячої еліти, а високопоставлені чиновники і члени президентської родини зіштовхуються з обвинуваченнями в торгівлі наркотиками в США. Невелика еліта викрала національні активи. У серпні ряд бізнесменів, пов'язаних з режимом, були обвинувачені у федеральних судах США за спробу відмити понад 1,2 мільярди доларів у незаконно отриманих засобах. Весь південно-східний сектор країни перетворився в експлуататорський нелегальний шахтарський табір, де люди, вигнані з міст через голод, випробовують вдачу в небезпечних шахтах, керованих злочинними угрупованнями під військовим захистом. По всій країні тюремні банди, що працюють у партнерстві з урядовими силами безпеки, запускають вигідні вимагання, що робить їх де-факто громадянською владою. Офіси Казначейства, центрального банку і національної нафтової компанії стали лабораторіями, у яких виношуються складні фінансові злочини. В міру руйнування економіки Венесуели, лінії, що відокремлюють державу від кримінальних підприємств, практично зникли.

Методи дослідження

Для вирішення завдань, поставлених у статті, переважно були використані такі наукові методи: загальнонаукові—описовий, герменевтико-політологічний, системний, структурно-функціональний, компаративний, інституційно-порівняльний. У комплексі вони дали змогу розглянути трансформацію режиму як історично детермінований компонент еволюції політичних систем. Застосовуючи системний підхід, розглянуто політичний режим як складний, багаторівневий, цілісний феномен із безліччю внутрішніх зв'язків і зовнішніх чинників функціонування. Завдяки принципу цілісності політичний режим розглядається як інституційна єдність. У межах неоінституційного підходу актори, стратегії та ресурси трансформацій визначаються як відносно постійні елементи політичних режимів.

Результати

Визнання президентом Д. Трампом лідера венесуельської опозиції Хуана Гуайдо як законного президента країни було нехарактерним для адміністрації Трампа, який розпочав цей крок у координації із союзниками, обнародував перед Конгресом, широкою громадськістю, послався на давні принципи і цінності США, демократію та захист прав людини.

Американський дослідник Г. Трінкунас визначив, що 23 січня очолювані опозицією Національні збори Венесуели шокували світ, оскільки оголосили президента країни Н. Мадуро нелегітимним, оголосили його посаду вакантною, закликали до присяги на посаді глави Національних зборів Хуана Гуайдо як тимчасового президента відповідно до конституційних положень Венесуели про наступність президента. Незабаром після цього Сполучені Штати, Канада і більшість великих урядів західної півкулі визнали Гуайдо законним президентом Венесуели.

Такий сміливий і енергійний крок став несподіванкою: 2018 рік був сумовитим для опозиції Венесуели. Незважаючи на те, що в 2015 році він одержав контроль над законодавчим органом і в 2017 р. очолив широкомасштабну кампанію за громадянську непокору, опозиція відсторонила від влади вкрай непопулярний авторитарний уряд Мадуро. Антимадурські партії обвинувачували у своїх невдачах.

Внаслідок економічної та політичної кризи у Венесуелі економіка скоротилася майже на 50 % з того часу, як Мадуро вперше посів на посаду в 2013 р., видобуток нафти знизився до рівня, небаченого з 1950 р., інфляція досягла, за оцінками, річного рівня одного мільйона відсотків. Недоїданням страждали майже 90 відсотків венесуельців, що зараз живуть у бідності, і мільйони людей бігли за кордон у пошуках кращого життя, що робить міграційну кризу у Венесуелі другою за масштабами у світі після сірійської.

Уряд Мадуро здійснював владу за допомогою фінансування з Росії і Китаю, розвідувальної підтримки з Куби і зростаючих продажів золота до Туреччини. Протягом 2018 року Мадуро переслідував опозицію, навіть заявляючи про свою перемогу на президентських виборах у травні, що незалежні спостерігачі та 50 іноземних урядів визнали нелегітимними. Значну частину минулого року здавалося, що Мадуро загнав опозицію в кут [1, с. 4].

Поворот пояснює, по-перше, опозиція, принаймні, тимчасово пододала тенденцію до саботажу і фракційності. По-друге, розробила новий успішний підхід до мобілізації незадоволених венесуельців проти уряду. По-третє, дала збройним силам, оплоту режиму Мадуро, надійні запевнення в тім, що військові будуть амністовані за будь-які злочини, що вони раніше зробили, якщо вони підтримають перехід до демократії. За рахунок забезпечення швидкого — і важкого для зворотного — визнання Гуаїдо адміністрацією Трампа й урядами країн Латинської Америки, опозиція подала сигнал прихильникам Мадуро, особливо військовим. Х. Гуаїдо провів таємні переговори з військовими, що написав в своїй статті для *The New York Times*. Тому він проводить таємні переговори з венесуельськими збройними силами і силами безпеки. Країна відчуває гостру нестачу продуктів харчування та медикаментів, охорона здоров'я та інші важливі інфраструктурні системи знаходяться в занепаді. Крім того, криза призвела до найбільшої в венесуельській історії хвилі еміграції: країну покинуло три мільйони чоловік. Гуаїдо підкреслює, що переобрання Н. Мадуро на пост президента 20 травня 2018 р., було незаконним і не було визнано значною частиною світової спільноти, звинувачує Мадуро в узурпації влади, пояснює, що оголосив себе виконуючим обов'язки президента на підставі Конституції Венесуели, за якою, у разі відсутності обраного президента, влада переходить до спікера парламенту (до проведення нових виборів). Оскільки «режим Мадуро нелегітимний», пише Гуаїдо, необхідно вжити таких заходів: підтримати парламент країни як останній бастион демократії, закріпити підтримку з боку міжнародної спільноти, поводитися з людьми виходячи з того, що є право на самовизначення. Опозиція виділила три етапи переходу до демократії: кінець узурпації влади, перехідний уряд і вільні вибори. Він підкреслює, що здійснити такий перехід без підтримки військових не вийде — тому він потай проводив переговори з представниками збройних сил і сил безпеки. Опозиція пообіцяла амністію військовим, які не викриті у злочинних діях. Для зміни уряду необхідно, щоб армія перестала підтримувати Мадуро, пише лідер опозиції. Він також стверджує, що велика частина військових незадоволена поточним станом справ в країні. Що стосується підтримки народу, то, на думку Гуаїдо, Мадуро вже її втратив: правління не підтримує 84% населення [2, с. 5].

Американський дослідник Г. Трінкунас у виданні «Foreign affairs» січні 2018 року визначив, що опозиційна коаліція Венесуели була створена з метою перемоги на несправедливих виборах. І це удалося, провівши парламентські вибори 2015 року більшістю до двох третин голосів. Але опозиція швидко зрозуміла, що вибори у Венесуелі більше не мають значення. Президент Мадуро визнав недійсними вибори двох законодавців, щоб відмовити опозиції в переважній більшості, заборонив чиновникам давати показання законодавчому органу, наклав

вето на всі законодавчі акти, скликав установчі збори з домінуванням уряду, щоб узяти на себе чимало функцій законодавчого органа. Під час відсутності влади в опозиційних партіях було занадто мало спільного за ідеологією або програмою, щоб ефективно працювати разом.

Ситуація змінилася. Несподівані події 23 січня свідчать, що, принаймні, деякі лідери опозиції, зокрема з Народних партій «Прімеро Юстиція» і «Волунтад» розробляли внутрішню та міжнародну стратегію, щоб натиснути на Мадуро, щоб він пішов. Гуайдо з партією «Voluntad Popular», чий лідер Леопольдо Лопес знаходиться під домашнім арештом з 2014 року, став на посаду голови Національних зборів у грудні 2018 року, і ця посада обертається серед опозиційних партій, що контролюють законодавчі органи.

Свої корені в студентському русі Венесуели, 35-літній Гуайдо виявився привабливішим, ніж попередні лідери опозиції. Гуайдо і його союзники проводять нову мобілізаційну стратегію, скликаючи міські ратуші (майдани) під відкритим небом (*cabildos abiertos*) для взаємодії із середніми венесуельцями. Уперше з кінця протестів 2017 року публіка виявилася чуйною. Коли народні хвилювання спалахнули після невеликого військового повстання 21 січня, кабіддоси допомогли закласти основу для масових демонстрацій по усій Венесуелі 23 січня [3].

Опозиція також спочатку використовувала свою законодавчу владу в Національних зборах, щоб дати зрозуміти військовим, що не загрожує демократичний перехід. 15 січня Національні збори прийняли закон про амністії, що надає імунітет військовослужбовцям, які діють для відновлення демократії у Венесуелі. Гуайдо сказав, що не має наміру залучати військових до відповідальності за підтримку Мадуро.

Заспокоїти військових дуже важливо, тому що це найважливіша опора правлячої коаліції Мадуро. Збройні сили контролюють урядові міністерства, нафтову промисловість, розподіл продуктів харчування і внутрішню безпеку. Старші військові командири дотепер не хочуть діяти проти Мадуро, побоюючись, що уряд-спадкоємець буде притягнуто до відповідальності. І в них є вагомі підстави побоюватися відповідальності, оскільки вони замішані в багатьох злочинах режиму, включаючи корупцію, порушення прав людини і незаконний обіг наркотиків. Молодші офіцери менше задоволені режимом, але вони знаходяться під ретельним ідеологічним моніторингом і контррозвідницьким наглядом з боку режиму та з боку кубинських союзників, для виявлення і ліквідації потенційних змов.

Американський дослідник В. Падріно Лопес визначив, що опозиція також знайшла добровільного і важливого союзника в США. Чиновники адміністрації Трампа були розчаровані тим, що цільові економічні санкції Сполучених Штатів не здійснили реального впливу на режим Мадуро. Торік вони шукали альтернативи, від заборони експорту венесуельської нафти до США до судового переслідування соратників Мадуро і фронтменів у судах США.

Венесуельська опозиція представила адміністрації Трампа новий підхід. Вона запропонувала правову теорію, відповідно до якої США могли б визнати Гуайдо як законного лідера Венесуели—якщо переобрання Мадуро було нелегітимним, затверджували опозиціонери, логічний висновок полягав у тому, що посада президента Венесуели була вакантною з кінця Першого терміну Мадуро 10 січня. У відповідності зі статтею 233 Конституції Венесуели, якщо президентське крісло вакантне, тоді глава Національних зборів стає тимчасовим президентом і закликає до нових виборів [4].

Вашингтон погодився з цим. Визнаючи Гуайдо, адміністрація Трампа і її партнери допомогли венесуельській опозиції переконливіше дати зрозуміти військовим, що перехід до демократії є життєздатним і буде підтриманий міжнародним співтовариством. При цьому Сполучені Штати та інші країни, що визнали Гуайдо, зробили досить помітний і ризикований дипломатичний крок, що буде важко скасувати, зобов'язавши підтримати опозицію.

Стратегія опозиції в координації зі Сполученими Штатами змінює правила гри, але чи спрацює вона? Існує дві причини для скептицизму. По-перше, адміністрація Мадуро як і раніше користується підтримкою і визнанням своїх найважливіших міжнародних союзників: Китаю,

Куби, Росії і Туреччині. Ці країни є кредиторами останньої інстанції, активістами режиму Мадуро або і тим, і іншим. По-друге, незважаючи на чіткі сигнали збройним силам про те, що їм буде вигідно м'яке приземлення у випадку демократичного переходу, основні військові командири привселюдно заявили про свою підтримку президента Мадуро 23 і 24 січня.

Існують непередбачені і непередбачені наслідки для міжнародного визнання Гуайдо, починаючи від питань про розташування венесуельських активів за рубіжем до статусу дипломатів, розміщених у Венесуелі урядами, які не вважають Мадуро законним президентом. Адміністрація Трампа бажає підсилити тиск на Мадуро. СІФ були праві в співробітництві з венесуельською опозицією — режим Мадуро в останні роки демонстрував небажання вести сумлінні переговори з опозицією, навіть коли були залучені зовнішні посередники, такі як Ватикан. Але Вашингтон вибрав ризикований шлях. Ескалацією Мадуро адміністрація Трампа підвищила імовірність неправильного сприйняття, що ведуть до ненавмисного конфлікту. Агресивні дії США також можуть призвести до розколу міжнародної коаліції, яка підтримує венесуельську опозицію, і можуть також перетворити ситуацію в американо-венесуельський конфлікт, а не в спробу відновити венесуельську демократію, що дозволило б Мадуро відступити від риторики антиімперіалізму і послужило би виправданням для його союзників — зокрема, Росії, Китаю, продовжувати пропонувати свою підтримку. Але навіть якщо Сполучені Штати уникають цієї конкретної пастки, Росія і Китай, безсумнівно, будуть розглядати події у Венесуелі як частину нової західної стратегії, спрямовану на підрив їхніх авторитарних союзників і держав-клієнтів. Вони розроблять контрзаходи [5].

За умови зростаючого внутрішнього і міжнародного тиску Мадуро може втратити самовладання і втекти з країни. Як альтернатива, офіцери нижчого рангу можуть зіграти в спонтанне повстання, щоб змусити старших офіцерів прискорити насильницький результат. Але існує також ризик того, що Мадуро залишиться при владі за підтримки військових і його союзників за рубіжем, хоча буде інтернаціонально ізольованим. Азартна гра опозиції може закінчитися тим, що її лідери виявляться у в'язниці або у вигнанні. Це поставило би адміністрацію Трампа і міжнародне співтовариство в дуже скрутний стан, маючи менше дипломатичних інструментів, ніж коли-небудь, щоб уплинути на майбутнє Венесуели в позитивному напрямку.

Американські дослідники Мозес Наїм і Франсіско Торо розглянули розвиток Венесуели. В перший період — одна із самих старих і сильних демократій у регіоні з сильнішою системою соціального захисту, ніж кожна з сусідів, домагається прогресу у своїй обіцянці надати безкоштовне медичне обслуговування і вищу освіту усім своїм громадянам. Це була модель соціальної мобільності і магнітом для іммігрантів із усієї Латинської Америки і Європи. Преса вільна, а політична система відкрита; протиборчі партії люто конкурують на виборах і регулярно мирно змінюють владу. Це обійшло хвилю військових хунт, що погубили деякі країни Латинської Америки в умовах диктатури. Завдяки довгому політичному альянсові і глибоким торговельним та інвестиційним зв'язкам зі США, служить штаб-квартирою в Латинській Америці для безлічі транснаціональних корпорацій, має кращу інфраструктуру в Південній Америці [6].

Протягом другого періоду Венесуела стала однією із найбідніших країн Латинської Америки, новітньою диктатурою. За Чавеса країна зіштовхнулася із серйозним випадком соціалізму лівого спрямування. Проте Аргентина, Бразилія, Чилі, Еквадор, Нікарагуа й Уругвай також обрали соціалістичні уряди за останні 20 років, хоча жодна, крім Нікарагуа, не опинилася в стані стагнації, а навпаки — трохи процвітали. Система охорони здоров'я була зруйнована десятиліттями через недостатні інвестиції, корупцію і відсутність турботи; повернулися давно перемігші хвороби, такі як малярія і кір, відбулася епідемія насильства, стала джерелом міграції біженців мільйонів громадян у Латинській Америці; до кінця 2018 р. економіка скоротилася приблизно вдвічі за останні п'ять років, ціни подвоюються кожні 25 днів, є центром торгівлі кокаїном, держава є неспроможною, криміналізованою, керованою самодержцем, визнаним іноземною державою. Навряд чи хто-небудь (крім автократичних урядів) визнає фіктивні вибори,

незначна частина ЗМІ, яка не знаходиться під прямим державним контролем, дотримується офіційної лінії, побоюючись репресій. Головний аеропорт в основному пустельний, його використовують лише декілька авіакомпаній, які доставляють пасажирів із зовнішнього світу [7].

Зміни, які відбулися у Венесуелі є радикальними у два різних періоди: на початку 1970-х і в сучасних умовах. Причин існує декілька. По-перше, дослідники визначають причиною явище *Chavismo*. Під керівництвом Уго Чавеса і його спадкоємця Н. Мадуро країна зіштовхнулася з отрутною сумішшю безглуздої руйнівної політики, ескалації авторитаризму і клептократії, причому все це за умови кубинського впливу, що часто нагадує окупацію. Кожна з цих функцій сама по собі створила б величезні проблеми.

Якщо соціалізм не може бути обвинувачений у кризі Венесуели, можливо, винуватцем є нафта. Тяжка стадія кризи у Венесуелі збіглася з різким падінням світових цін на нафту, що почалося в 2014 році. Але цього пояснення також недостатньо. Занепад Венесуели почався чотири десятиліття тому, а не чотири роки тому. До 2003 року ВВП Венесуели на одного працівника вже скоротився на катастрофічні 37 відсотків у порівнянні з піковим значенням 1978 року— саме таким спадом, який привів Чавеса до влади. Крім того, у 2014 році усі світові нафтовидобувні країни випробували серйозний шок доходів у результаті різкого падіння цін на нафту. Лише Венесуела не витримала тиску [8].

Десятиліття поступового економічного спаду відкрили шлях Чавесу, харизматичному демагогові, пов'язаному з застарілою ідеологією, до влади і встановлення корумпованого самодержавства за зразком і прихильністю диктатурі Куби. Хоча криза передувала приході до влади Чавеса, його спадщина і вплив Куби в центрі спроби пояснити.

У Венесуелі не спрацювали традиційна дипломатія, а також тиск. Наприклад, у 2017 р. латиноамериканські країни пригрозили призупинити членство Венесуели в Організації американських держав. У відповідь режим вийшов з організації, продемонструвавши, наскільки його турбує традиційний дипломатичний тиск. Після лівоцентристської «рожевої хвили» перших років сторіччя, нові консервативніші лідери в Аргентині, Бразилії, Чилі, Колумбії і Перу змінили регіональний баланс проти диктатури Венесуели. Проте відсутні діючі заходи [9].

Роздратовані латиноамериканські держави розглядають кризу через призму проблеми біженців, через усунення власних урядів від допомоги, хоча це було б історичною помилкою, лише збільшило б кризу.

Розірвавши зв'язки у традиційних альянсах Венесуели з Вашингтоном Мадуро та латиноамериканськими демократіями, він утратив доступ до розумних економічних порад, відхилив консенсус економістів з політичного спектру, які попереджали про інфляцію, покладався на поради політичних радників Куби, які завірили, що не буде наслідків для заповнення дефіциту бюджету, гіперінфляції [9].

Венесуельська опозиція представила адміністрації Трампа новий підхід, запропонувала правову теорію, у відповідності з якою США могли б визнати Гуайдо законним лідером Венесуели—якщо переобрання Мадуро було нелегітимним, оскільки посада президента Венесуели була вакантною з кінця першого терміну Мадуро 10 січня. У відповідності зі статтею 233 Конституції Венесуели, якщо президентське крісло вакантне, тоді глава Національних зборів стає тимчасовим президентом і закликає до нових виборів. Лідери опозиції, зокрема з Народних партій «Прімеро Юстиція» і «Волунтад» розробляли внутрішню та міжнародну стратегію, щоб тиснути на Мадуро. Методи протидії Мадуро через визнання того, що вибори у Венесуелі не мають значення, Мадуро нелегітимно обраний.

Проте агресивні дії США можуть призвести до розколу міжнародної коаліції, яка підтримує венесуельську опозицію, можуть перетворити ситуацію в американо-венесуельський конфлікт, а не в спробу відновити венесуельську демократію. Пропозиції Трампа про військове вторгнення глибоко помилкові і надзвичайно небезпечні. Економічні санкції США не здійснили реального впливу на режим Мадуро.

Росія і Китай розглядають події у Венесуелі як частину нової західної стратегії, спрямовану на підрив їхніх авторитарних союзників і держав-клієнтів, розроблять контрзаходи, оскільки Мадуро здійснював владу за допомогою фінансування з Росії і Китаю, розвідувальної підтримки з Куби, зростаючих продажів золота до Туреччини. Існує недовіра між США та РФ у переговорах щодо регіону Латинської Америки.

Країни Латинської Америки усвідомлюють, що криза може перекинутися за межі Венесуели. Група Ліми, створена у серпні 2017 року для вирішення політичної кризи у Венесуелі, також визнала Х. Гуайдо і Національну асамблею Венесуели офіційними представниками цієї країни. Заяву підписали представники Аргентини, Бразилії, Канади, Чилі, Колумбії, Коста-Ріки, Гватемали, Гондурасу, Панами, Парагваю і Перу. До заклику не приєдналися Мексика, Гаяна і Сент-Люсія. Х. Гуайдо і Національну асамблею Венесуели відразу визнали США, Організація американських держав (ОАД), Канада та Австралія; 4 лютого низка європейських країн (ФРН, Великобританія, Франція, Іспанія, Данія, Нідерланди).

Лідер опозиції Хуан Гуайдо з січня 2019 року був главою парламенту Венесуели. 5 січня 2020 р. уряд країни оголосив, що очільником законодавчого органу обрано колишнього члена партії «За справедливість» Луїса Пару. Натомість опозиційні депутати очікували переобрати Хуана Гуайдо. Деякі з них не змогли потрапити на засідання парламенту через барикади в центрі Каракасу, які встановили сили безпеки країни. Представники опозиції заявили, що у Венесуелі здійснили парламентський переворот. У прес службі Гуайдо назвали обрання нового главу парламенту незаконним. Після цього опозиційні політики зібралися в газетному кіоску поблизу будівлі парламенту й переобрали його главою Гуайдо. Новий очільник парламенту Луїс Пара був виключений із партії «За справедливість» через звинувачення у корупції, які він заперечує. Венесуела переживає гостру соціально-економічну кризу. Гіперінфляція, девальвація національної валюти, дефіцит товарів першої необхідності, брак ліків призвели до того, що громадяни цієї держави масово залишають країну.

Про підтримку Гуайдо, окрім США, заявили Франція, Велика Британія, Іспанія, Данія, Австрія, Швеція, Аргентина, Бразилія, Гватемала, Гондурас, Грузія, Канада, Колумбія, Коста-Ріка, Панама, Парагвай, Перу, Чилі, Еквадор та Ізраїль. Натомість Мадуро підтримують Куба, Болівія, Туреччина, Росія та Мексика. Україна також оголосила свою позицію щодо політичної кризи у Венесуелі. Україна приєдналася до санкцій ЄС проти Венесуели стосовно посадових осіб у Венесуелі за системні порушення прав людини та демократичних свобод.

Висновки

Таким чином, події засвідчили, що засади венесуельської ліберальної демократії виявилися неглибокими. Комбінація кубинського впливу, корупції, руйнування демократичних стримувань і противаг і некомпетентність політиків утримують Венесуелу в катастрофічній економічній кризі. Політика Венесуели є типовою для автократій, які відкривають нафту, оскільки видобувна олігархія ігнорує звичайних людей, поки вони мовчать та жорстоко придушує, коли вони протестують.

Причинами кризи демократії є: політика «чавізму», економічні помилки нафтової політики. За Андресом Сербінім відповідно до статистики, краще живуть ті держави, де діє вільний ринок, наприклад Бразилія. З огляду на характерні антиамериканські погляди, виникає така комбінація, як націоналістичний соціалізм, який пов'язаний з популізмом. Якщо соціалізм не може бути обвинувачений у кризі Венесуели, можливо, винуватцем є нафта оскільки стадія кризи у Венесуелі чітко збіглася з різким падінням світових цін на нафту з 2014 р. Але цього пояснення також недостатньо. Занепад Венесуели розпочався чотири десятиліття тому. Адже у 2014 році усі світові нафтовидобувні країни випробували серйозний шок внаслідок різкого падіння цін на нафту, лише Венесуела не витримала тиску.

Раптовий поворот пояснює, що, по-перше, опозиція, принаймні, тимчасово пододала тенденцію до саботажу і фракційності; по-друге, розробила новий успішний підхід до мобілізації незадоволених венесуельців проти уряду; по-третє, запевнила збройні сили режиму Мадуро в тім, що військові будуть амністовані за будь-які злочини, якщо підтримають перехід до демократії.

REFERENCES:

1. Venezuela Swears in an illegitimate President. *Financial Times*. 11 January 2019.
2. Herrero. Venezuela is in Crisis. 10 January 2019. So How Did Maduro Secure a Second Term? *The New York Times*.
3. Peru, Paraguay recall diplomats over Maduro inauguration. *Venezuela News*. Al Jazeera. 11 January 2019. www.aljazeera.com.
4. Asamblea Nacional arranca proceso para Ley de Transición. 10 January 2019.
5. Smith. Isolation greets Maduro's new term as Venezuela's president. *AP NEWS*.
6. AN se declara en emergencia ante la usurpación de Nicolás Maduro en el cargo de la Presidencia de la República». www.asambleanacional.gob.ve. — 10 January 2019.
7. Cabildo. C.A. El Tiempo. Venezuela. Asamblea Nacional se declaró en emergencia y convocó a cabildo abierto. *El Periódico del Pueblo Oriental*. 2019. www.asambleanacional.gob.ve.
8. Juan Guaidó: Me apego a los artículos 333 para lograr el cese de la usurpación y convocar elecciones libres con la unión del pueblo, FAN y comunidad internacional. 11 January 2019. www.asambleanacional.gob.ve
9. Pence called Venezuelan opposition leader to pledge US backing. The Failure of Guaidó's Constitutional Claim to the Presidency of Venezuela www.asambleanacional.gob.ve.

Стаття надійшла до редакції 10.10.19

© Ткач О. І., 2019